

Yhteistyö on mahdollisuus ja haaste lapsiperhepalveluissa

Honkanen Hilikka

21.12.2016 ::

Metatiedot

Nimeke: Yhteistyö on mahdollisuus ja haaste lapsiperhepalveluissa

Tekijä: Honkanen Hilikka

Aihe, asiasanat: asiantuntijuus, lapsiperheet, moniammatillisuus, palvelut, yhteistyö

Tiivistelmä: Lapsiperhepalvelut kunnissa ovat monen hallintokunnan ja ammattiryhmän vastuulla. Tutkimusten mukaan palvelut näyttävät lapsiperheille sirpaleisilta, eivätkä aina vastaa perheen tarpeisiin. Moniammatillinen yhteistyö käsitteenä liitetään eri alojen ammattilaisten väliseen yhteistyöhön. Moniammatillisen yhteistyön kehittämisen tarvetta lapsiperheiden palvelujärjestelmässä perustellaan erityisesti ehkäisevän työn näkökulmasta. Yhteistyön puute voi vaikeuttaa perheen tuen tarpeen tunnistamista riittävän varhain ja johtaa sitä kautta lasten ja perheen ongelmien vaikeutumiseen ja kasaantumiseen. Moniammatillisen yhteistyön kuvauksissa nousee esiin kaksi vastakkaista näkökulmaa: yhteistyö nähdään joko mahdollisuutena tai haasteena. Parhaimmillaan asiantuntijuus vahvistuu asiakkaan eduksi, kun eri alojen ammattilaiset ratkaisevat yhdessä käytännössä ilmeneviä ongelmia. Yhteistyön haasteeksi voi koitua tiedon puute toisten ammattilaisten osaamisesta ja työtehtävistä, työn kuormitus, asiantuntijakeskeisyys sekä toiminnan pirstaleisuus.

Moniammatillinen yhteistyö edellyttää keskusteltavaa kulttuuria, jossa arvo- ja tietopohja selkiytetään sekä löydetään yhteisen osaamisen alueet ja tunnistetaan omat erityistiedot ja -taidot. Lapsiperhepalvelujen ammattilaisten välistä yhteistyötä voidaan kehittää koulutuksella, joka edistää vastavuoroista luottamusta ja kunnioitusta, tehokasta ja avointa kommunikointia ja yhteistyökumppaneiden roolien, taitojen ja vastuiden tietoisuutta ja hyväksyntää.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2016-12-21

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2016113030085>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Näin viittaat tähän julkaisuun

Honkanen, H. 2016. Yhteistyö on mahdollisuus ja haaste lapsiperhepalveluissa. Teoksessa H. Honkanen (toim.) 2016. Tehdään yhdessä ja opitaan toisilta – Osallisuus ja yhteistoiminta koulutuksen ja kuntoutuksen

Olimme Arjan kanssa molemmat kiinnostuneita lapsiperhepalvelujen kehittämisestä kunnissa. Käynnistimme ensimmäisinä Suomessa perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot sekä toimimme useita vuosia kouluttajina Pohjois-Pohjanmaan alueen kunnissa. Arja oli taitava kouluttaja, joka ei päästänyt koulutettavia helpolla. Hänen suorasanaisuutensa ja kriittiset kannanottonsa eivät yleensä herättäneet vastarintaa kuulijoissa (vaikka olisivat jonkun toisen sanomana voineet herättää), mikä minun tulkintani mukaan johtui siitä, että kaiken takana oli vankka tieto ja kokemus. Arjan syvä perehtyneisyys moniammatilliseen lapsiperhetyöhön omassa väitöskirjassaan ja sen jälkeisessä kehittäjän ja kouluttajan työssä takasi hänelle erityisasiantuntijan arvostuksen lapsiperhepalvelujen kehittäjänä. Tarkastelen tässä artikkelissa lapsiperhepalveluissa toimivien moniammatillisen yhteistyön mahdollisuuksia, haasteita ja kehittämistarpeita, joita kohtasimme Arjan kanssa kouluttajina toimiessamme.



Moniammatillinen yhteistyö ei saa olla yksittäisen työntekijän tahdon ja osaamisen varassa

Moniammatillisen yhteistyön ajatellaan usein olevan vapaaehtoista, jota kunnissa toteutetaan tai ollaan toteuttamatta riippuen monista tekijöistä kuntaorganisaatiossa. Etenkään se ei saisi olla yksittäisen työntekijän tahdon, osaamisen ja resurssien varassa, mikä yllättävän usein kuntatyöntekijöitä kouluttaessamme esitettiin syyksi yhteistyön puutteeseen.

Useat opetus-, sosiaali- ja terveyspalveluja koskevat lait [\[1\]](#) [\[2\]](#) [\[3\]](#) [\[4\]](#) [\[5\]](#), suositukset ja ohjelmat [\[6\]](#) [\[7\]](#) ohjaavat palvelujen järjestäjien yhteistoimintaa kunnassa tai seudullisesti, viranomaisten keskinäistä yhteistyötä sekä yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Palvelujen yhteensovittamisen velvoite koskee kaikkia hallinnonaloja. Tavoitteena on, että lapsen, nuoren ja perheen osallisuus palveluissa vahvistuu, palvelut muodostavat käyttäjän näkökulmasta yhtenäisen kokonaisuuden ja peruspalveluissa saadaan erityispalveluiden tukea. Perheet saavat tarvitsemansa palvelut lapsen kasvu- ja kehitysympäristössä, lähellä perheen arkea. Erytisen voimakkaasti moniammatillisen yhteistyön rooli on noussut viime vuosina esille ennaltaehkäisevässä työssä, esimerkiksi lapsiperheille tarjottavissa varhaisen tuen palveluissa ja ehkäisevässä lastensuojelutyössä.

Käynnistimme koulutuksen pohtimalla osallistujien kanssa moniammatillisen yhteistyön hyötyjä sekä asiakkaan, työntekijän että kuntatalouden näkökulmasta sekä perehtymällä moniammatilliseen yhteistyöhön velvoittavaan lainsäädäntöön sekä siihen motivoiviin ohjelmiin ja suosituksiin.

... se perustuu sopimuksiin, toisen arvostamiseen ja luottamukseen

Yhteistyön käynnistyminen edellyttää asiakaslähtöisen yhteistyötarpeen tunnistamista ja siitä viriävää yhteistyötahtoa. Luottamuksen syntyminen helpottaa ammattien rajoilla käytävää neuvottelua ja mahdollistaa rajojen ylityksen, sitä kautta moniammatillisen yhteistyöprosessin käynnistymisen ja edistymisen [8]. Ammattilaisten on tärkeä tietää, missä ovat organisaatioiden toiminnan väliset rajat sekä missä rajat voidaan ylittää. Lisäksi on tiedettävä riittävän hyvin, kenellä missäkin perhettä koskevassa asiassa on päätöksentekovalta. Moniammatillisessa yhteistyössä on oltava selkeät rakenteet, jotka mahdollistavat ammattilaisten keskinäiset säännölliset tapaamiset. Yhteistyötä edesauttavat selvästi sovitut ja kirjatut yhteiset sopimukset, joita koulutuksiimme osallistujat laativat oman kuntansa tarpeisiin.

Kaikissa kunnissa oli koulutuksen alussa sama lähtötilanne osallistujien toistensa tuntemisen suhteen; samojen lapsiperheiden kanssa työskentelevät työntekijät eivät läheskään kaikki tunteneet toisiaan henkilöinä, mutta eivät myöskään tunteneet toisten ammattilaisten osaamista ja työnkuvia. Tutkimusten [8] [9] mukaan tämä on yksi moniammatillisen yhteistyön keskeisimpiä haasteita. Yhteistyöhön osallistuvilla ei useinkaan ole selkeää kuvaa omasta eikä toisten rooleista. Siksi moniammatillinen yhteistyö edellyttää keskusteltavaa kulttuuria, jossa arvo- ja tietopohja selkiytetään sekä löydetään yhteisen osaamisen alueet ja tunnistetaan omat erityistiedot ja -taidot. Tehokkaan moniammatillisen yhteistyön tunnusmerkkejä ovat asiantuntevat jäsenet, hyvä vuorovaikutus ja yhteishenki, roolien ymmärtäminen ja arviointi sekä arvostaminen. Myös henkilökohtaisesta tuttuudesta on etua yhteistyössä. [9] [10]. Luottamuksen syntyminen helpottaa ammattien rajoilla käytävää neuvottelua ja mahdollistaa rajojen ylityksen, sitä kautta moniammatillisen yhteistyöprosessin käynnistymisen ja edistymisen [8]. Käytimme koulutuksessa erilaisia tutustumis- ja ryhmäytymismenetelmiä, joiden tavoitteena oli osallistujien tutustuminen toisiinsa henkilöinä sekä toistensa osaamisiin sekä työtehtäviin perehtyminen.

Toisiin ammattilaisiin ja heidän työnkuvaansa tutustumista edesauttavat yhteistyöhön luodut selkeät rakenteet, jotka mahdollistavat ammattilaisten keskinäiset säännölliset tapaamiset. Rakenteissa määritellään tarvittavat työryhmät ja niissä tarvittavien tahojen edustajat. Työryhmien työtä ohjaavat selvästi sovitut ja kirjatut yhteiset sopimukset, sillä ammattilaisten on tärkeä tietää, missä ovat organisaatioiden toiminnan väliset rajat sekä missä rajat voidaan ylittää. Lisäksi on tiedettävä riittävän hyvin, kenellä missäkin perhettä koskevassa asiassa on päätöksentekovalta. abc [11] Toimivan yhteistyön edellyttämiä rakenteita ja niihin liittyviä sopimuksia ei koulutukseen osallistuvissa kunnissa lähtötilanteessa juurikaan ollut, mutta koulutuksen päättyessä jokaisessa kunnassa oli moniammatillisia työryhmiä, joiden tehtävä perustui kirjallisiin sopimuksiin.

Toisten ammattilaisten arvostuksen ja yhteistyön mahdollistavien rakenteiden lisäksi tarvitaan yhteinen visio siitä, mitä moniammatillisella yhteistyössä kyseisessä kunnassa tavoitellaan. Visiossa määritellään lapsiperheiden hyvinvoinnin tavoitteita ja sen saavuttamiseen tarvittavat konkreettiset, mitattavat tavoitteet. Koulutuksen alkaessa harvassa kunnassa oli olemassa lapsiperhepalvelujen yhteistä visiota ja tavoitteita. Koulutuksessa käytimme paljon aikaa sen pohdintaan ja luomiseen. Tämän mahdollisti lapsiperhepalvelujen johtotason henkilöiden mukanaolo koulutuksessa. Palveluja yhteensovittavaa johtamista pidetäänkin moniammatillisen yhteistyön perusedellytyksenä. Yhteensovittavassa johtamisessa yhtenäistetään toimintayksiköiden toimintaa, edistetään näyttöön perustuvien menetelmien käyttöä sekä huolehditaan henkilöstön osaamisesta. Näin pyritään lisäämään toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta. [12].

... ja on ennen kaikkea yhteinen oppimisprosessi

Yli vuoden kestänyt koulutus vahvisti tutkimuksissa [9] [11] [8] [13] esiin tulevaa tietoa siitä, että moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastyössä on yhteinen oppimisprosessi. Yhteistyö vahvistuu ja kehittyy, kun eri alojen ammattilaiset ratkaisevat yhdessä käytännössä ilmeneviä ongelmia. Usein esille tullut huoli oman asiantuntijuuden menettämisestä moniammatillisessa yhteistyössä on turhaa, sillä asiantuntijuus rakentuu aina suhteessa omaan ammatilliseen identiteettiin, omaan työkäytäntöön ja siihen kytkeytyvään eri ammattilaisten yhteistyöhön. [14] Liikaa vain omaan ammattiin keskittymisen on todettu lisäävän ammattien välistä kilpailua [8]. Itsenäiseen työskentelyyn tottuneet ammattihenkilöt joutuvat hyväksymään, että moniammatillisessa yhteistyössä heillä on vähemmän itsenäistä päätöksentekovaltaa, mutta yhteistyö tuo mukanaan paljon muita etuja.

Oman asiantuntijuuden vahvistuminen moniammatillisessa yhteistyössä ei liity pelkästään vuorovaikutuksen laadun kehittämiseen, selkiinnytettyyn työnjakoon tai aktiiviseen tietojen vaihtoon, vaan asiantuntijan taitoon oppia muilta ja antaa omat tietonsa ja taitonsa muiden käyttöön. Asiantuntijuutta yhdessä rakentamalla syntyy moniammatilliseen yhteistyöhön lisäarvoa. Parhaimmillaan moniammatilliset tiimit mahdollistavat

työntekijöiden vahvuuksien ja kiinnostuksen hyödyntämisen myös tehtävien jaossa. Näin yhteistyö tuottaa uusia työmenetelmiä, ajatusmaailma laajenee sekä työtavat muuttuvat ja monipuolistuvat. [10] [8] [14] [13] Jotta toisilta oppiminen mahdollistuu, on tiimin jäsenten välisen vuorovaikutuksen oltava dialogista ja reflektiivistä. Näihin keskeisiin vuorovaikutustaitoihin rakentui koko koulutuksen pedagogia, käytimme erilaisia dialogisuutta ja reflektiivisyyttä edistäviä työmenetelmiä käsiteltäessä sekä työn sisältö kysymyksiä että työssä käytettyjä menetelmiä.

... joka rakentaa kumppanuutta lapsiperheen kanssa

Puhuessaan moniammatillisuudesta Arja ei koskaan unohtanut perheen osallisuuden korostamista. Hyvä moniammatillinen yhteistyö rakentaa kumppanuutta perheen kanssa. Kumppanuuden keskeisenä toimijana on itse perhe, joka on asiantuntija itseään koskevissa asioissa. Kumppanuudessa tuetaan perheestä itsestään lähtevää voimaantumisprosessia. Tämä mahdollistuu, kun perhettä tuetaan voimaannuttavilla työmenetelmillä luottamuksellisessa ja kumppanuuteen perustuvassa yhteistyösuhteessa.

Nykyään moniammatillisen yhteistyön käsitteen rinnalla käytetään paljon myös moniasiantuntijuuden käsitettä. Moniasiantuntijuus erotuksena moniammatillisuudesta merkitsee osaamisen ja vallan jakamista myös muille kuin ammattilaisille, esimerkiksi asiakkaille, perheille ja heidän tukihenkilöilleen. Moniasiantuntijuuteen siirtyminen edellyttää luopumista sektoroituneesta ja asemaan sidotusta ammattilaisen manttelista, uskallusta luovuttaa oma asiantuntijuus yhteiselle areenalle ja yhteiseen keskusteluun. [13]

Arja tutki omassa väitöskirjassaan [9] moniammatillista yhteistyötä vammaisten lasten perheiden kanssa. Näiden perheiden arkielämä voi olla hyvin haasteellista. Vammaisten lasten perheiden tukemisessa tarvitaan erityisesti integroituneita palveluita vietynä perheen arkeen, jotta yhteistyökumppanuus toimii perheiden kanssa. Tärkein kumppanuusyhteistyön edellytys on luottamuksellisen suhteen rakentaminen ammattilaisten ja asiakasperheen välille, mikä vaatii riittävästi aikaa ja ammattilaisten valmiuksia yhteistyöhön sekä asiakasperheen asennetta ottaa apua vastaan. Silloin vaikeita ongelmia uskalletaan rohkeasti ottaa esille ja palvelujen tarve ja tarjonta kohtaavat vaikuttavaksi tueksi perheelle. Tämä koituu myös työntekijän eduksi, sillä on todettu että onnistunut yhteistyö perheiden kanssa tuottaa lisääntyneitä työtyytyväisyyttä ja työmotivaatiota ammattilaisille [14].

Lopuksi

Olen tänään kiitollinen siitä, että sain toimia Arjan työparina moniammatillista yhteistyötä lapsiperhepalveluissa kehittävässä koulutusprosessissa. Opin Häneltä paljon. Pitkät matkat koulutuspaikkakunnille sujuivat rattaosasti mielenkiintoisten keskustelujen merkeissä. Menomatalla refleктоimme koulutuspäivän toteutukseen liittyvää suunnitelmaamme ja saatoimme tehdä vielä siihen suuriakin muutoksia. Muutoksia saatoimme tehdä päivän aikanakin, mikä kuvaa hyvin Arjan joustavuutta ja taitoa olla herkkänä osallistujien tarpeille. Kotimatalla refleктоimme päivän tapahtumia ja kävimme läpi osallistujien kirjalliset palautteet, joiden pohjalle seuraavan kerran suunnitelma rakentui. Koulutuksen lopussa keräsimme osallistujien palautteen koskien koko prosessia. Palautteen voi tiivistää seuraaviin osallistujien ajatuksiin:

"Tämä oli kehittävä prosessi. Saimme pohtia yhteisiä asioita, tehdä suunnitelmia tulevaisuuteen. Se oli syvällistä pohdintaa, koulutettavien aktivointia ja "ravistelua". Se auttoi ymmärtämään, mitä mahdollisuuksia moniammatillinen yhteistyö tarjoaa, kun haastamme toisiamme yhdistämään voimavaramme perheen hyväksi."

Lähteet

1. [^](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301) Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Hakupäivä 13.10.2016.
2. [^](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326) Terveystuololaki 1326/2010. Hakupäivä 13.10.2016.
3. [^](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417) Lastensuojelulaki 417/2007. Hakupäivä 13.10.2016.
4. [^](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072) Nuorisolaki 72/2006. Hakupäivä 13.10.2016.

5. [^]Perusopetuslaki 628/1998. Hakupäivä 13.10.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
6. [^]Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012–2015. Toimeenpanosuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 20. Hakupäivä 13.10.2016.
<https://www.julkari.fi/handle/10024/112147>
7. [^]Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma Lanuke 2012–2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 6. Hakupäivä 13.10.2016.
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012...>
8. ^{^ abcde}Pärnä, K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hakupäivä 10.11.2016.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5086-7>
9. ^{^ abc}Veijola, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön – Lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Hakupäivä 13.10.2016.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514274245.pdf>
10. ^{^ ab}Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Hakupäivä 10.11.2016.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493...>
11. ^{^ ab}Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Hakupäivä 10.11.2016.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493...>
12. [^]Perälä, M-L., Halme, N. & Nykänen, S. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 19. Hakupäivä 10.11.2016.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-529-1>
13. ^{^ abc}Kuorilehto, R. 2014. Moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä. Monitahoarviointi Q-metodologialla. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta, Terveystieteiden laitos, Terveyshallintotiede. Hakupäivä 10.11.2016.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526203966.pdf>
14. ^{^ abc}Edwards, A., Daniels, H., Gallagher, T., Leadbetter, J. & Warmington, P. 2009. Improving Inter-professional Collaborations. Multi-agency working for children's wellbeing. London: Routledge.